

บทที่ 7

พฤติกรรมเบี่ยงเบนและการควบคุมสังคม

(Deviant behavior and social control)

พฤติกรรมเบี่ยงเบนและการควบคุมสังคม

นักสังคมวิทยาบอกว่า สังคมมนุษย์พึ่งพาอาศัยความเต็มใจของสมาชิกที่จะกำหนดพฤติกรรมของเขาให้สอดคล้องกับบรรทัดฐานของสังคม อย่างไรก็ตาม ที่ใดมีกติกาสังคมอยู่ที่นั่น แน่นอมนักจะมีประชาชนทำลายกติกานั้น ซึ่งพวกเขา ก็จะกลายเป็น “ผู้เบี่ยงเบน” หากกติกาถูกทำลาย กฎ กติกา ที่เกิดขึ้นบ่อย ๆ อาจทำให้สังคมพิการได้ ดังนั้น ทุกสังคมจึงจำเป็นต้องมีวิถีทางหลายทางที่จะทำให้สมาชิกปฏิบัติตามกฎ กติกา ต่าง ๆ ซึ่งเราเรียกว่า “ขบวนการควบคุมสังคม” (Social control process)

ลักษณะของพฤติกรรมเบี่ยงเบน

การเบี่ยงเบน คือ พฤติกรรมที่ทำลายบรรทัดฐานของสังคม ทำลายกฎ ระเบียบ ของสังคม ไม่ว่าใครจะเป็นคนทำลาย ทำลายทำไม และเมื่อไรก็ตาม พฤติกรรมเบี่ยงเบน หมายถึงการรวมถึงการโรง กินชาติบ้านเมือง การฝ่าฝืนกฎจราจร และอาชญากรรมต่าง ๆ เป็นต้น เป็นพฤติกรรมที่ทำให้สังคม ผิดปกติไป แต่พฤติกรรมที่ผิดปกติหลายอย่างที่ไม่ได้ทำลายกฎ กติกา ของสังคม ก็ไม่จัดเป็น “พฤติกรรมเบี่ยงเบน” เช่น สามีสั่งดอกไม้ให้ภรรยาทุกวัน เขียนหนังสือด้วยมือซ้าย กินไอศกรีมเป็นอาหารเช้า เป็นต้น ซึ่งเป็นเรื่องส่วนตัว ไม่มีผลกระทบต่อสังคมแต่อย่างใด

พฤติกรรมเบี่ยงเบน เป็นพฤติกรรมที่บ่อนทำลายระบบสังคม ทำลายความมั่นคงของสังคม ทำให้สังคมพิการ ขาดสุขภาพ

ประเภทของการเบี่ยงเบน

การเบี่ยงเบนที่ผลกระทบต่อสังคม มีหลายประเภทและหลายลักษณะด้วยกัน ซึ่งสังคม ยอมรับว่า เป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบนมีอยู่ 6 ประเภท คือ

1. การเบี่ยงเบนเพราะเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว ผู้ก่อพฤติกรรมแบบนี้ยอมรับกฎ กติกา ของสังคมว่าดี แต่เขาทำลายมันเพราะเพียงเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวของเขาเอง อาจอ้างถึง “ความจำเป็น” เพื่อการเบี่ยงเบนนั้น เช่น อ้างว่าจน อ้างว่าถูกบีบบังคับ เป็นต้น

2. การเบี่ยงเบนเพราะไม่เห็นด้วยกับสังคมมติ ผู้ก่อพฤติกรรมเบี่ยงเบนแบบนี้ไม่เห็นด้วยกับกฎ กติกา ของสังคม เขาต้องการเปลี่ยนแปลงใหม่ เขาไม่ยอมรับปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคม เช่น คู่รักบางคู่อยู่ด้วยกันโดยไม่แต่งงาน เพราะเขาไม่เชื่อในสถาบันนี้ การเบี่ยงเบนนี้ขึ้นอยู่กับทัศนคติส่วนบุคคล

3. การเบี่ยงเบนที่สังคมไม่รับรอง พฤติกรรมเบี่ยงเบนแบบนี้ ส่วนใหญ่เป็นพฤติกรรมเพื่อความต้องการของผู้มีอำนาจในการปกครองสังคมซึ่งสมาชิกต้องจำยอมรับแม้จะขัดกับความต้องการของสมาชิกส่วนใหญ่ก็ตาม เช่น การประกาศสงคราม กฎหมายต่าง ๆ ที่ขัดกับความต้องการของประชาชน เป็นต้น

4. การเบี่ยงเบนเพราะไม่สามารถปฏิบัติตาม พฤติกรรมเบี่ยงเบนแบบนี้เป็นของผู้ที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือจิตใจ จนไม่สามารถปฏิบัติตามสังคมได้ เช่น คนป่วย คนพิการ คนบ้า เป็นต้น

5. การเบี่ยงเบนเพราะปฏิบัติตามไม่ได้ เป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบนของผู้ที่ไม่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือจิตใจ แต่ปฏิบัติตามสังคมไม่ได้ เพราะขัดกับความรับผิดชอบส่วนบุคคล หรือเพราะเงื่อนไขทางศีลธรรม

6. การเบี่ยงเบนเป็นกลุ่ม เป็นพฤติกรรมของกลุ่มคนที่ต้องการสร้างความอุ่นใจในสังคม ผิดต่อกฎหมาย และผิดศีลธรรม เพื่อเป้าหมายของกลุ่มตน เพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มตนในสังคม ผิดต่อกฎหมายและผิดศีลธรรม เพื่อเป้าหมายของกลุ่มตน เพื่อประโยชน์ของกลุ่มตน

นักสังคมวิทยาได้แบ่งสาเหตุของกรเบี่ยงเบนทางสังคมออกเป็น 3 สาเหตุใหญ่ ๆ คือ

1. สาเหตุทางชีววิทยา คือ โครงสร้าง ทางร่างกาย บางลักษณะมีส่วนทำให้เกิดอาชญากรรม เช่น กษณะหน้าตา ขา แขน ของอาชญากรรมที่ผิดปกติไปทำให้บุคคลเป็นผู้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนได้

2. สาเหตุทางจิตวิทยา คือ บุคลิกภาพบางอย่างทำให้เกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบนได้โดยเฉพาะแรงเร้าภายในจิตใจ ซึ่งเป็นตัวสร้างพฤติกรรม หากไม่สามารถควบคุมแรงเร้าเหล่านั้นได้ บุคคลที่มีบุคลิกภาพบกพร่องทางจิตใจ เช่น ความเครียด ความหวาดระแวง ความสับสนวุ่นวายใจ จิตเภท เป็นต้น ย่อมสร้างพฤติกรรมเบี่ยงเบนได้

3. สาเหตุทางสังคม คือ สิ่งแวดล้อมทางสังคมต่าง ๆ ทำให้เกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบนได้ หากบุคคลพยายามบรรลุเป้าหมายทางสังคมหรือเป้าหมายส่วนตัวโดยอาศัยวิธีการเบี่ยงเบนต่าง ๆ และไม่คำนึงถึงระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคมใด ๆ ในที่สุดอาจเกิดภาวะ “ไร้สังคม” เกิดขึ้นก็ได้ ๓

4. การควบคุมสังคม

อย่างไรก็ตาม การควบคุมสังคม หมายถึง วิธีทางแห่งการปรับแต่ง หรือจำกัดการกระทำของปัจเจกบุคคลเพื่อกระตุ้นให้ปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคม เรียกว่า กลไก หรือขบวนการควบคุมสังคมฯ มี 2 อย่าง คือ

1) การควบคุมภายนอกเพื่อควบคุมปัจเจกบุคคลให้ปฏิบัติตามกำระเบียงของสังคม ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

2) การควบคุมภายใน คือ ควบคุมให้ปัจเจกบุคคลมีแรงบันดาลใจภายในตัวเองในการปฏิบัติด้วยบุคลิกภาพที่สอดคล้องกับสังคมฯ

พฤติกรรมมวลชนและการเคลื่อนไหวทางสังคม

พฤติกรรมมวลชน คือ พฤติกรรมของประชาชนที่สนองตอบต่อสถานการณ์ที่ขาดระเบียบ ไม่นั่นคง เร่งเร้าให้เกิดขึ้น เช่น การจับกลุ่มกัน การจลาจล มติมหาชน การคลั่งค่านิยมแบบหวือหวา (Luxury) และการเคลื่อนไหวทางสังคม ซึ่งผิดปกติไม่มีระเบียบแบบแผน ไม่มีโครงการฯ พฤติกรรมมวลชนเหล่านี้ มีผลกระทบโดยตรงต่อชีวิตในสังคมฯ อาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมขึ้นได้ ฯ

เงื่อนไขปัจจัยแห่งพฤติกรรมมวลชน

เราอาจกล่าวได้ว่า เงื่อนไขหรือปัจจัยที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมมวลชน มีอยู่ 4 ประการ คือ

1. ความพิการขอสังคม เช่น ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ ความไม่พึงพอใจในสภาพของสังคม ความยากจน สงคราม การว่างงาน เป็นต้น ทำให้คนฝ่าฝืนวิถีของสังคม ทำลายกฎ ระเบียบสังคม ฯ
2. ความไร้บรรทัดฐานของสังคม เช่น ในเวลาเกิดโศกนาฏกรรมต่าง ๆ การตายของคนที่เรา รัก รถชนกัน เรือล่ม ไฟไหม้ เป็นต้น ซึ่งเราไม่อาจควบคุมสถานการณ์ให้มีระเบียบได้ ฯ
3. ความล้มเหลวของกลไกการควบคุมสังคม คือ เมื่อกลไกควบคุมสังคมอ่อนแอไม่ไ้ผล เช่น กฎหมายต่าง ๆ โรงเรียน สถาบันศาสนา เป็นต้น ทำให้ประชาชนเกิดความไม่มั่นใจในกลไกสังคม เหล่านี้จึงทำให้เกิดการยึดอำนาจมาปกครองเสียเองเหมือนพ่อแม่สูญเสียความนับถือจากลูก ๆ ตัวเอง ฉะนั้น
4. ค่านิยมที่ขัดแย้ง เช่น ค่านิยมเมืองกับค่านิยมชนบท ค่านิยมโบราณกับค่านิยมสมัยใหม่ เกิดการขัดแย้งกันอย่างรุนแรง ไม่ลงรอยกัน ทำให้เกิดการเผชิญหน้ากันระหว่างทั้งสองฝ่าย ทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง การดำรงชีวิตในด้านต่าง ๆ เหล่านี้

การเคลื่อนไหวทางสังคม (Social Mobility)

นักสังคมวิทยา กล่าวว่า การเคลื่อนไหวทางสังคม คือ ความพยายามที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมโดยอาศัย “มวลชน” ปฏิบัติการหากการเคลื่อนไหวนั้นบรรลุเป้าหมายก็อาจจะกลายเป็น “ระบบสังคม” ไปก็ได้ ถือว่าเป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงสังคมเช่นเดียวกัน

ลักษณะใหญ่ ๆ ของการเคลื่อนไหวทางสังคม มี 4 อย่าง คือ

1. แนวคิดใหม่ ๆ เกี่ยวกับสังคม เช่น บทบาทของสตรี สถานภาพของคนผิวดำ เป็นต้น
2. อุดมการณ์ต่าง ๆ ในช่วงเวลาที่ยุ่งยาก ต้องการการชี้นำแนวทางของสังคม
3. กิจกรรมทางสังคมต่าง ๆ ซึ่งต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมขึ้น
4. ไม่มีสถาบันหรือองค์การใดเป็นศูนย์กลาง หรือควบคุมอำนาจในขณะนั้น

ประเภทของการเคลื่อนไหวทางสังคม มีอยู่ 4 ประการ คือ

1. เคลื่อนไหวเพื่อปฏิรูป คือ การเคลื่อนไหวเพื่อปฏิรูปสังคมในด้านต่าง ๆ แบบค่อยเป็นค่อยไป ไม่รุนแรง เพื่อชีวิตที่ดีกว่าของสมาชิกสังคม เช่น การเคลื่อนไหวเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เป็นต้น
2. เคลื่อนไหวเพื่อปฏิวัติ คือ การเคลื่อนไหวเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมอย่างสิ้นเชิงในด้านต่าง ๆ แบบรุนแรง อาจมีการล้มล้างรัฐ ล้มล้างกฎหมาย เป็นต้น
3. การเคลื่อนไหวเพื่ออนุรักษ์ คือ การเคลื่อนไหวของกลุ่มคนที่ต้องการรักษาสังคมเอาไว้ในรูปแบบเดิม ไม่ต้องการเปลี่ยนแปลงใด ๆ
4. การเคลื่อนไหวเพื่อการยอมรับ คือ การเคลื่อนไหวของคนบางกลุ่มเพื่อให้ได้ซึ่งการยอมรับจากสังคม โดยไม่มุ่งหมายเปลี่ยนแปลงสังคมแต่อย่างใด ส่วนใหญ่เป็นเรื่องเฉพาะกลุ่ม เฉพาะบุคคลที่ต้องการความรัก ความอบอุ่น จากสังคม ต้องการมิตรภาพ และสถานภาพจากสังคม เช่น ความขัดแย้งระหว่างคนหนุ่มกับคนแก่ พ่อแม่กับลูก พวกบุปผาชน (ฮิปปี้) เป็นต้น

การเคลื่อนไหวทางสังคม เป็นการเคลื่อนไหวตลอดชีวิตตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย จนกลายเป็นวิถีชีวิตของคนในสังคมไปในที่สุด หากการเคลื่อนไหวนั้น บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายโดยต้นขบวนการต่าง ๆ ตามลำดับแล้ว จัดว่าเป็นการเคลื่อนไหวทางสังคมโดยนัยนี้